

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U002211

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 09-06-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Абакумова Ірина Вікторівна

2. Iryna V. Abakumova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3063-3960

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 016

Назва наукової спеціальності: Спеціальна освіта

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Спеціальна педагогіка

Дата захисту: 19-06-2025

Спеціальність за освітою: Менеджмент організацій

Місце роботи здобувача: Спеціальна школа-інтернат № 26

Код за ЄДРПОУ: 22875118

Місцезнаходження: , Київ, 02125, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 9221

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.29.21

Тема дисертації:

1. Формування професійно-трудової компетентності учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку.
2. Formation of professional labor competence of schoolchildren of 5-10 grades with intellectual development disorders.

Реферат:

1. У дисертаційній роботі вперше здійснено наукове вирішення проблеми формування професійно-трудової компетентності учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку. Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення якості професійно-трудової підготовки учнів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах Нової української школи, забезпечення успішної їхньої соціалізації, адаптації та подальшого професійного становлення. Отже, професійно-трудову компетентність учнів з порушеннями інтелектуального розвитку розглянуто як необхідну умову забезпечення якісного професійно-трудового навчання та корекційно-розвивального супроводу осіб з ООП, взаємодії усіх учасників освітнього процесу, безперервного професійного розвитку учнів в умовах спеціального закладу загальної середньої освіти.

Розглянуто теоретичні основи професійно-трудової підготовки учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, що є важливою складовою їхньої соціалізації та адаптації в суспільстві. Проаналізовано роль професійно-трудової діяльності школярів у психолого-педагогічній літературі, визначено ключові особливості, які впливають на успішність їхньої професійно-трудової підготовки. Підкреслено, як здобуті професійні навички і знання допомагають учням з порушеннями інтелектуального розвитку інтегруватися в суспільство, розвиваючи соціальні, емоційні та когнітивні аспекти, що є надзвичайно важливими для їхньої адаптації. З'ясовано сучасний стан реалізації професійно-трудової підготовки в навчальних закладах, висвітлено кращі практики, методи та результати, а також виклики, з якими можуть зустрічатися педагоги під час професійно-трудового навчання школярів у закладах освіти. Визначено, що ефективна професійно-трудова підготовка учнів з порушеннями інтелектуального розвитку потребує впровадження інноваційних підходів, нових технологій, сучасного змісту навчання, адаптації навчальних програм. Це забезпечить комплексний розвиток та підтримку учнів у їхньому прагненні до самостійності та соціальної інтеграції. Обґрунтовано, що компетентність треба розглядати як здатність особи використовувати на практиці систему знань і умінь, розв'язувати нагальні проблеми та вміло використовувати ресурси, досягати якісних результатів у своїй професійній діяльності. Компетентність передбачає засвоєння знань і умінь, набутих на основі власного досвіду, що сприяє розвитку особистості. Професійно-трудова компетентність є комплексним поняттям, що охоплює систему знань, умінь та навичок, необхідних для професійно-трудової діяльності, мотивацію, професійний підхід, позитивне ставлення до своєї праці та здатність ефективно реалізовувати професійно-трудову діяльність на практиці. Експериментально досліджено стан сформованості професійно-трудової компетентності школярів з порушеннями інтелектуального розвитку. Визначено компоненти професійно-трудової компетентності учнів, зокрема: мотиваційно-ціннісний, когнітивний та операційно-діяльнісний, сформованість яких забезпечує успішність професійно-трудового навчання, активність учнів у професійно-трудовій діяльності, мотиваційну підготовленість до праці, опанування важливих знань з основ професій, умінь виконувати спеціальні завдання у процесі виготовлення об'єктів праці, використання творчого потенціалу в процесі професійно-трудового навчання. Емпіричне вивчення сформованості професійно-трудової компетентності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку дало змогу визначити її особливості на різних етапах професійно-трудової підготовки у школі. Виявлено, що вони характеризуються недостатнім рівнем сформованості за усіма показниками: мотиваційно-ціннісним, когнітивним, операційно-діяльнісним. Узагальнення отриманих даних дало змогу встановити, що формування професійно-трудової діяльності учнів найбільш успішно відбувається на етапі ранньої професійно-трудової підготовки. Обґрунтовано та розроблено організаційно-методичні засади формування професійно-трудової компетентності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Розроблено педагогічну технологію формування професійно-трудової компетентності учнів 5–10 класів учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, що вибудовувалась у результаті узгодженого поєднання освітніх цілей навчання, змісту, методів, засобів і форм організації, технологій, і передбачала такі складові: цільовий, методологічний, організаційно-педагогічний, технологічно-процесуальний, результативний блоки. Водночас цільовий блок обґрунтовано провідними тенденціями розвитку сучасної технологічної освіти, що зумовило формулювання мети й завдань; методологічний забезпечено провідними методологічними підходами до навчання учнів – особистісно-орієнтованим, компетентнісним, діяльнісним, корекційно-розвивальним; організаційно-педагогічний містить педагогічні умови для забезпечення ефективного процесу формування професійно-трудової компетентності учнів в системі спеціального навчального закладу.

2. The dissertation is the first to scientifically address the problem of formation professional labor competence of schoolchildren of 5–10 grades with intellectual development disorders. The relevance of the topic is determined by the need to improve the quality of professional labor training of schoolchildren with intellectual disabilities in the conditions of the New Ukrainian School, to ensure their successful socialization, adaptation and professional formation. Consequently, professional labor competence of schoolchildren with intellectual developmental disorders is considered as a necessary condition for ensuring quality professional labor training and correctional-

developmental support of persons with disabilities, interaction of all participants of the educational process, continuous professional development of schoolchildren in the conditions of a special educational institution. The theoretical basis of professional labor training of schoolchildren with intellectual developmental disorders, which is an important component of their socialization and adaptation in society, is considered. The role of professional labor activity of schoolchildren in the psychological and pedagogical literature is analyzed, the key features influencing the success of their professional labor training are defined. It is emphasized how the acquired professional skills and knowledge help schoolchildren with intellectual developmental disorders to integrate into society, developing social, emotional and cognitive aspects that are extremely important for their adaptation. The current state of implementation of professional labor training in educational institutions is revealed, highlighting best practices, methods and results, as well as challenges that educators may encounter during vocational and labor training of schoolchildren in educational institutions. It is determined that effective vocational and labor training of schoolchildren with intellectual disabilities requires the introduction of innovative approaches, new technologies, modern teaching content, and adaptation of curricula. This will ensure comprehensive development and support of schoolchildren in their aspiration for independence and social integration. It is substantiated that competence should be considered as an individual's ability to use in practice a system of knowledge and skills, to solve problems and skillfully use resources, to achieve quality results in their professional activities. Competence implies the assimilation of knowledge and skills gained on the basis of one's own experience, contributing to the development of personality. Professional labor competence is a complex concept that covers the system of knowledge, skills and abilities necessary for professional labor activity, motivation, professional approach, positive attitude to their work and the ability to effectively implement professional labor activity in practice. The state of formation of professional labor competence of schoolchildren with intellectual developmental disorders has been experimentally investigated. The components of schoolchildren' professional labor competence have been determined, in particular: motivational-value, cognitive and operational-activity components, the formation of which ensures the success of professional labor training, schoolchildren' activity in professional labor activity, motivational preparedness for work, mastering of important knowledge on professional labor training. The empirical study of the formation of professional labor competence of schoolchildren with intellectual developmental disorders allowed us to determine its features at different stages of professional labor training at school. It was revealed that they are characterized by an insufficient level of formation in all indicators: motivational-value, cognitive, operational-activity. Generalization of the obtained data allowed us to establish that the formation of schoolchildren' professional labor activity is most successful at the stage of early professional labor training. Organizational and methodological foundations for the formation of professional labor competence of schoolchildren with intellectual developmental disorders have been substantiated and developed. The pedagogical technology of formation of professional labor competence of schoolchildren of 5-10 grades with intellectual developmental disorders, which was built as a result of a coordinated combination of educational goals of training, content, methods, means and forms of organization, technology, and provided the following components: target, methodological, organizational and pedagogical.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Абакумова, І. (2024). Використання методики ТАН-Содерберг в процесі професійно-трудового навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. *KELM. Knowledge, Education, Law, Management*, 7(67). 3-7. <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.7.1>

- 2. Абакумова, І. (2022). Проблема організації професійно-трудової підготовки учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 1(20), 6–21. <https://doi.org/10.33189/epsn.v1i20.200>
- 3. Чеботарьова, О., Абакумова, І. (2023). Трудове навчання учнів з особливими освітніми потребами у дистанційному форматі: поради та рекомендації. Особлива дитина: навчання і виховання, 109(1), 129–154. <https://doi.org/10.33189/ectu.v109i1.131>
- 4. Абакумова, І. (2024). Методика вивчення стану професійно-трудової компетентності в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 2(25), 11–25. <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.253>
- 5. Чеботарьова, О., Абакумова, І. (2024). Педагогічна технологія формування професійно-трудової компетентності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Особлива дитина: навчання і виховання. 116(4), 159–173. <https://doi.org/10.33189/ectu.v116i4.203>

Наукова (науково-технічна) продукція: дисертація

Соціально-економічна спрямованість: формування професійно-трудової компетентності учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0121U108669 0124U000492

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чеботарьова Олена Валентинівна

2. Olena V. Chebotarova

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4560-3708

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=SCXS9zcAAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Косенко Юрій Миколайович

2. Yurii M. Kosenko

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2723-2031

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=ejYU5LoAAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, буд. 87, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шевченко Володимир Миколайович

2. Volodymyr M. Shevchenko

Кваліфікація: д.пед.н., старший науковий співробітник, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0119-3206

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=hqsuHUUAAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, буд. 9, Київ, 01030, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бабяк Ольга Олексіївна

2. Olha O. Babiak

Кваліфікація: к. психол. н., с.д., 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6337-120

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=5ReeHY0AAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ярмола Наталія Анатоліївна

2. Natalia A. Yarmola

Кваліфікація: к. пед. н., с.д., 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-9374-5543

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=2rАНХAsAAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Кульбіда Світлана Вікторівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Кульбіда Світлана Вікторівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Баташева Наталія Іванівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна